

Innehåll

Förord 6

1. Konsultuppdragets omfattning 10

- 1.1 Ingen skyldighet för arkitekt att ange höjdsystem 12
- 1.2 Redovisning av anslutningsledning
på bygghandling ingick inte i uppdrag 18
- 1.3 Underförstått att uppdrag omfattat areaberäkning* 27
- 1.4 Uppdrag med mätmodell omfattade
inte att mäta sättningar 34
- 1.5 Metod för tolkning av ABK 43

2. Organisation 50

- 2.1 Fullmakt att avtala om ansvarsbegränsning* 51

3. Ansvar 60

- 3.1 Starttidpunkt för fristerna att
framställa skadeståndskrav 65
- 3.2 Skadeståndskrav framställt i rätt tid utan
att begreppet "skadestånd" använts 78
- 3.3 Tidpunkt för beställarens kännedom om skadan* 84
- 3.4 När är ett skadeståndsanspråk
framställt "snarast" efter skadan upptäckts? 95
- 3.5 När finns skäl att anta att konsult ansvarar för skada? 106

---

* Rättsfallet refereras i flera avsnitt.

- 3.6 Vid vilken tidpunkt behöver konsulten invända att kravet är för sent framställt? 117
- 3.7 Skillnad på att medge fel och att medge skadeståndsansvar 124
- 3.8 Meddelande om att beställaren "kommer att" framställa krav 136
- 3.9 Ansvar för försening och samordnade bygghandlingar* 148
- 3.10 Skyldighet att begränsa sin skada i samband med förlikning samt fråga om prisavdrag för fel 164
- 3.11 Tillämpning av ansvarsbegränsningar vid grov vårdslöshet 177
- 3.12 Vad som gäller om ABK 09 inte avtalats samt parternas ansvar för lämnade uppgifter 185

4. Försäkring 196

- 4.1 Vitesundantaget i ansvarsförsäkringen 199

5. Ersättning och betalning 208

- 5.1 Preskription av krav på arvode 210
- 5.2 Beställaren hade ej rätt att räkna av sitt skadeståndskrav från konsultens ersättning 223
- 5.3 Rätt till ersättning trots överskriden budget 229
- 5.4 Endast rätt till ersättning för arbete som ingått i uppdraget 237
- 5.5 Behöver konsultens ersättning vara skälig?*

Register med paragrafhänvisningar till rättsfall 256

Sakordsregister 261

---

* Rättsfallet refereras i flera avsnitt.

Förord

Under senare år har det skett en ökning av antalet domar i konsultrelaterade tvister inom bygg- och anläggningsbranschen. Detta är troligen i huvudsak en följd av ändrade arbetssätt, att allt fler konsultavtal upphandlas på förfrågningsunderlag samt en delvis förändrad roll för konsulter i projekten. En annan orsak som påverkar antalet tvister är den allt högre komplexiteten i bygg- och anläggningsprojekten med fler parter och olika kompetensområden som behöver samordnas.

Det är inte enkelt att snabbt få en helhetsbild över relevanta rättsfall som gäller konsulter inom samhällsbyggnadssektorn. Det finns ingen relevant sammanställning av tillgänglig praxis, vilket gör att vi som dagligen arbetar med dessa frågeställningar behöver leta fram och gå igenom avgöranden från de svenska domstolarna på egen hand. Förmodligen sitter många jurister och företag på egna sammanställningar ute i verksamheten.

Vi tror att fler än vi själva skulle ha intresse av en sådan rättsfallssamling och har därför refererat de mest relevanta domarna för konsulträtten i denna skrift. Till detta har vi lagt våra slutsatser kring rättsfallens betydelse och eventuella lärdomar som kan dras från dem. Detta ska inte ses som någon uttömmande redogörelse för praxis på området, utan en sammanställning av de rättsfall som vi bedömt som mest relevanta och praktiskt användbara. Endast domarna från Högsta domstolen är direkt vägledande för senare fall. Men även övriga rättsfall är av intresse eftersom de ger en uppfattning om vilka slags tvister som uppkommer, hur de olika parterna resonerar och inte minst hur domstolarna bedömer tvister och tolkar regleringarna i branschstandardavtalet för konsultuppdrag, ABK. Konsulttvister prövas som tvistemål

i de allmänna domstolarna där tingsrätten är första instans. Tingsrättens dom kan överklagas till hovrätten, vars dom i sin tur kan överklagas till Högsta domstolen. Det är förstås inte positivt för parterna i det enskilda fallet att hamna i tvist med allt vad det innebär av tid och kostnader som måste läggas ned. Rättegångskostnaderna i den här typen av tvister är ofta höga, eftersom frågorna kan vara både tekniskt komplicerade och omfatta stora mängder skriftlig och muntlig bevisning som behöver tolkas tekniskt och juridiskt. Ur ett juridiskt perspektiv är det dock alltid intressant och välbehövligt med ny domstolspraxis och utan tvister blir det inga domar. Genom domstolsavgörandena kan dock parterna förhoppningsvis lära sig något och kanske till och med undvika tvister kring samma frågeställning i framtiden.

Rättsfallen har i rättsfallsamlingen kategoriserats utifrån vilken frågeställning de behandlar. Vissa domar som tar upp mer än en frågeställning behandlas därför i flera kapitel, vilket markeras med * i rubriken. Till varje kapitel finns en kort introduktion till de frågeställningar som behandlas i kapitlet. Som kommer att framgå är det främst två frågeställningar som ligger till grund för tvistigheter i samband med konsultavtal, frågor om uppdragets omfattning och preskriptionsfrågor. Vad gäller uppdragets omfattning har parterna helt enkelt olika uppfattningar om vad som har ingått i uppdraget. Även preskriptionsfrågor har under lång tid stått i fokus för rättspraxis på konsultområdet och fortsätter att vara ett återkommande tema för domstolarna att bedöma.

Denna rättsfallssamling behandlar relevant rättspraxis för tillämpningen av konsulträtten idag och är inte avsedd att vara någon historisk översikt. Det har nu gått drygt tio år sedan det senaste standardavtalet ABK 09 gavs ut. Trots det kan rättsfall som rör dess föregångare ABK 96 fortfarande vara av intresse. Standardavtalen har många gemensamma nämnare och de senare bygger vidare på sina föregångare. Därför kan tolkningen av de tidigare standardavtalen vara av betydelse även vid tillämpningen av de senare versionerna. Det finns också en eftersläpning i tillämpningen av ett äldre standardavtal som gör att det kan bli föremål för domstolarnas bedömning även långt efter att det har ersatts av en ny version. Det beror på att det tar tid att

implementera ett nytt standardavtal i branschen. Enskilda bolag på såväl konsult- som beställarsidan behöver lägga resurser på att göra om interna mallar och rutiner och en övergång till ett nytt standardavtal kan därför ta flera år att genomföra. En annan betydelsefull orsak till fortsatt tillämpning av äldre standardavtal är att ett projekts utförandetid kan vara mycket lång och där- efter följs av en ansvarstid på tio år. Så sent som i mars 2019 kom en tingsrättsdom med tillämpning av ABK 96, som också finns refererad i denna rättsfallssamling. Vi har alltså troligen inte sett de sista tvisterna grundade på ABK 96 ännu, även om de glesas ut med tiden.

Denna bok har skrivits i samarbete mellan Helena Dahlberg, förbundsjurist på konsulternas branschorganisation Innovations- företagen och Henrik Rosenqvist, bolagsjurist på konsultbolaget Sweco. Även om vi i vår dagliga verksamhet arbetar med standard- avtalsfrågorna ur ett konsultperspektiv, har vår ambition hela tiden varit att på ett likvärdigt sätt förstå och beakta båda parter- perspektiv i de aktuella frågeställningarna.

Stockholm i september 2020.

Helena Dahlberg och Henrik Rosenqvist

1. Konsultuppdragets omfattning

VAD SOM INGÅR i konsultens uppdrag är en nyckelfråga. Det är vad konsulten haft i uppdrag som är utgångspunkten för att lösa många av de frågor som uppkommer mellan parterna.

Konsulten har exempelvis endast rätt till ersättning för utfört arbete om det har ingått i uppdraget att utföra arbetet. Om konsulten upptäcker att det finns behov av ytterligare arbete måste konsulten enligt ABK 09 anmäla det skriftligen till beställaren. Vad som omfattas av uppdraget är också utgångspunkten för att veta när konsulten är klar med sitt arbete, det vill säga när uppdraget är avslutat. Tidsaspekten blir relevant inte bara för att avgöra om det uppkommit en försening som ger beställaren rätt till vite eller skadestånd, utan även i flera andra avseenden.

Frågan om vad som ingått i uppdraget är också avgörande för bedömningen om konsulten gjort något fel eller varit vårdslös när uppdraget utförts. Enligt ABK 09 ansvarar konsulten för skada som orsakas av beställaren genom bristande fackmässighet, åsidosättande av sedvanlig omsorg eller annan vårdslöshet *vid utförandet av uppdraget*. Bedömningen av om konsulten levt upp till de krav som kan ställas på en fackman utgår således från vad konsulten haft för uppdrag, dvs. vad konsulten har åtagit sig att göra. Först när uppdragets omfattning är klarlagd är det möjligt att gå vidare och bedöma om konsulten utfört uppgiften på ett godtagbart sätt eller brustit i sin fackmässighet.

Uppdragets omfattning är alltså av central betydelse för att avgöra frågor som uppkommer under och efter ett konsultuppdrag. I många domar inom konsulrättens område är frågan om uppdragets omfattning således helt avgörande för utgången i målet.

Av domstolarnas praxis framgår att det ligger ett stort ansvar

på beställaren att vara tydlig i sin förfrågan. Beställare framstår inte sällan som ovana att hantera förfrågningsunderlag för konsultupphandlingar. Brister i förfrågningsunderlaget medför att det blir otydligt för parterna vad konsulten åtagit sig att göra och vad som inte ingår i uppdraget. Detta avspeglar sig i tvister som uppkommit och avgjorts av domstolarna under senare år. En orsak till dessa brister kan vara att det historiskt har varit konsultens ansvar att precisera uppdraget i samråd med sin beställare. Det har dock skett en påtaglig ökning av antalet konsulttjänster där det är beställarens förfrågningsunderlag som sätter ramarna för uppdragets omfattning. Skälet till detta är ett ökat behov från beställarsidan av att kunna konkurrensutsätta konsultupphandlingar och utvärdera anbuden på objektiva grunder i kombination med utvecklingen av lagarna om offentlig upphandling.

Den omsorgsfulla konsulten hjälper sin kund att reda ut eventuella oklarheter kring uppdragets omfattning och gränsdragning mot andra aktörers ansvarsområden. Det är till fördel för båda parter att ha så samstämda förväntningar som möjligt på vad som ska levereras. Utan god kommunikation och samverkan i projekten riskerar dock den typen av diskussioner att utebli. Det är tydligt också utifrån domstolspraxis att en välfungerande dialog och samarbete mellan parterna är av stor betydelse – inte minst i frågor som gäller uppdragets omfattning och gränsdragningen till andra som arbetar i projekten.

1.1 Ingen skyldighet för arkitekt att ange höjdsystem

Domstol: Svea hovrätt
Dom meddelad: den 9 maj 2019
Målnummer: T 3523-18
Status: Laga kraft

SAMMANFATTNING

Under 2013 bytte Stockholms stad höjdsystem från RH 00 till RH 2000 (RH står för rikets höjdsystem). Eftersom byggprojekt löper under lång tid innebar detta att det i samma projekt kunde förekomma handlingar i olika höjdsystem. I det projekt som den här tvisten rörde hade arkitekten inte angivit på sina ritningar vilket höjdsystem som använts. Byggtreprenören hade i sin tur utgått från ett annat höjdsystem, vilket gjorde att byggnaden uppfördes på fel höjd i förhållande till omgivande gator. Något som var mycket kostsamt att åtgärda.

Rättsfallet belyser två relativt vanliga problemområden för konsultuppdrag, uppdragets omfattning och ansvaret för samordningen med övriga delar av beställarens projekt. Domstolarna bedömde att det inte ålegat arkitektkontoret att ange höjdsystem eller samordna frågan.